

KRITIKA KRITIKY

Jaroslav Dresler

Listování ve starých literárních a kulturních časopisech prozrazuje o minulosti víc, než kolik toho mohou říct historikové. Autenticita vždy tak trochu fascinuje. Není třeba číst jen Kritický měsíčník z doby kolem druhé světové války nebo Šaldův zápisník z třicátých let. Také Fučíkova tvorba je zajímavé čtení, už proto, že je tam mnoho informací, které jsou teď tabu. Zkrátka, v těchto a dalších časopisech je velký kus doby, kdy vznikly, nejednou jejich trest.

Fantazie (v tomto případě poněkud krutá) nám dovoluje, abychom si představili čtenáře, který bude listovat třeba roku 2000 nebo 2030 (po dvaceti a padesáti letech) v dnešní Tvorbě, v dnešním Literárním měsíčníku. Co si asi řekne o naší době? Obrátit perspektivu jako divadelní kukátko může být občas dost zábavné. Co tedy zjistí náš člověk z roku 2000 a 2030?

V Čechách bylo tenkrát (roku 1980) nějakých dvacet až třicet aktivních spisovatelů, jejichž jména se stále opakovala. Byli většinou už dost letití, což svědčí o tehdejší dlouhověkosti českého obyvatelstva. Podobali se starým pamětníkům ve stínu lípy, kteří si rádi zavzpomínali, ctili podle potřeby své předky a slavili výročí. Rádi se pochlubili svými vyznamenáními a tituly, čímž připomínali veterány z Velké vlastenecké války. Svůj složitý poměr k cenzuře vyřešili mnozí z nich tím, že se sami stali cenzory. Cenzura tím získala přiměřenou odbornost. Měli svůj zámek, v jehož knihovně rádi popili a popatřili na své sebrané spisy. Děkovali vládě a straně, která je inspirovala, držela je za ruku, když psali, dala jejich spisy vysázet a vytisknout, postarala se o jejich distribuci a v pravý čas dala jejich díla opět sesbírat do starého papíru. Tak žili a žili a jestliže neumřeli, sepisují dodnes.

Vskutku, při četbě dnešních pohrobků dřívějšího bohatého českého kulturního tisku můžeme mít dojem, že vše je v nejlepším pořádku – až samozřejmě na kritiku; ta se musí občas pořádně zkritizovat, když knihy laureátů přirozeně kritizovat nelze. Funkce kritiky se tím posunula: ze subjektu se stala objektem, kritizovat kritiku patří k dobrému tónu od Biláka po uliční výbor. Nestřhat knihu, nýbrž setřít kritika, to je teď výraz kritické erudice. Nyní se tomu říká dialektika; Havlíček to nazýval méně učeně „obrácený svět“. A shrnul to takto:

*České slovesnosti
osud pouta kuje:
cenzura ji tiskne
tiskař cenzuruje*

(*Zpravodaj /Curych/ 13, 1980, č. 10, říjen, s. 32–33*)

FUNKCE KRITIKY VE SPOLEČNOSTI V KRIZI

(úryvky)

Květoslav Chvatík

1.

Paradox mého tématu spočívá v tom, že jde o úvahu o něčem, co vlastně v plném slova smyslu neexistuje. Neboť česká literární kritika jako kritika celku české literatury již po deset let neexistuje. A ihned se vnučuje otázka další: může existovat národní literatura jako životaschopný, organický celek bez fungující kritiky? – Nejsou to otázky zdaleka jen rétorické, pokusím se je ve svém příspěvku upřesnit, avšak plné závažnosti jim dodává teprve otázka třetí: jak dlouho může existovat malý národ ve středu Evropy bez organického celku své literatury? Nebo ještě jinak: „Jak dlouho může národ pouhou silou své kultury odolávat gigantickému politickému tlaku?“ – Tak formuloval otázku Milan Kundera ve svém příspěvku *Sázka české literatury* na symposiu ve Filadelfii v minulém roce.¹ Formuloval ji jako výzvu Čechům kdekoliv na světě a jako výzvu celé západní kultuře, jíž by neměl být lhostejný osud jedné z národních kultur, po staletí k ní organicky náležející. Nezdá se, že by ji tento zápas tak nerovných partnerů příliš vzrušoval; rozhodující však je, aby tuto výzvu pochopili Češi sami.

Pohlédneme-li na třicetiletí 1918–48 a 1948–78, která tvoří určité vnitřně jednotně strukturované kulturní celky – přirozeně s hlubokými přelomy v letech 1938 a 1945 v celku prvním a v letech 1968 a 1969 v celku druhém, můžeme zjistit toto: V prvním období, v období plura-

¹ Kundera, Milan: *Sázka české literatury*. Příspěvek na sympóziu *Česká literatura dnes*, Philadelphia, 7.11.1980. *Listy* 11, 1981, č. 1, únor, s. 31–33. Z angličtiny přeložil A. J. Liehm.